

คุณสมบัติพิเศษของกรรมการตรวจสอบ กับความระมัดระวังทางบัญชี*

ดร.กนต์ธีร์ ปู่เกิดแก้ว

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบัญชี

คณะบริหารธุรกิจและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 18 พฤษภาคม 2565

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 30 สิงหาคม 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 1 กันยายน 2565

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ เพื่อศึกษาคุณสมบัติของกรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมือง ซึ่งเป็นคุณสมบัติพิเศษที่ไม่ได้ถูกกำหนดไว้ในเรื่องคุณสมบัติของกรรมการตรวจสอบตามข้อกำหนดของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกับความระมัดระวังทางบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2560-2562 ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุสำหรับทดสอบความสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ขนาดของกรรมการตรวจสอบ ประธานกรรมการตรวจสอบ และเพศของกรรมการตรวจสอบไม่มีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี อย่างไรก็ตาม หากประธานกรรมการตรวจสอบที่มีประสบการณ์จากการเป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมืองและมีความรู้ด้านบัญชีหรือการเงินควบคู่ด้วย ส่งผลให้มีความระมัดระวังทางบัญชีเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: คุณสมบัติพิเศษของกรรมการตรวจสอบ ความระมัดระวังทางบัญชี

* งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากคณะบริหารธุรกิจและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Special characteristic of Audit committees and Accounting Conservatism

Dr.Konnut Pugatekaew

Lecturer of Department of Accounting,

School of Business and Communication Arts, University of Phayao

Received: May 18, 2022

Revised: August 30, 2022

Accepted: September 1, 2022

ABSTRACT

This research examines the relationship between additional characteristics of the audit committee members who are former government officials or politicians and accounting conservatism. The studied qualifications are not listed in the audit committee members' qualifications offered by the Stock Exchange of Thailand, nor the accounting conservatism of Thai listed companies from 2017 to 2019. The results of multiple regression analysis indicate that the following qualifications — the composition of the audit committee members, chairman of the audit committee, and gender of the audit committee members, are not correlated with conservatism. However, a chairman with a former government official or politician background and expertise in accounting or finance would result in greater accounting conservatism.

Keywords: Audit Committees Characteristic, Accounting Conservatism

ที่มาและความสำคัญ

การดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จได้นั้นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ ทรัพยากรบุคคล สติปัญญา ความรู้ รวมถึงประสบการณ์ สิ่งเหล่านี้สามารถสร้างมูลค่าและรายได้เปรียบมากกว่าการมีทรัพยากรในรูปของวัตถุ ซึ่งมีแต่จะเสื่อมค่าลง (Soisud et al., 2021) ทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากรและทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำ สรุปว่า คุณลักษณะของผู้บริหารหรือกรรมการ เช่น ประสบการณ์ เพศ มีความสำคัญ ต่อการทำหน้าที่ในองค์กร จากผลการสำรวจข้อมูลกรรมการบริษัทจดทะเบียนในกลุ่ม SET50 พ.ศ. 2563 พบว่า จำนวนอดีตข้าราชการ นักการเมือง ดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการทั้งสิ้น 32 บริษัท 48 คน (Khunnangprasert, 2020) นอกจากนี้ ผลการสำรวจธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อภาคเศรษฐกิจมีการพึ่งพาความสัมพันธ์กับภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมทรัพยากรธรรมชาติ ปิโตรเลียม เหมืองแร่ ซึ่งประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 9 ของโลก โดยมีอันดับเพิ่มขึ้นจากการสำรวจในปี 2016 (Forbes, 2022) คุณสมบัติของกรรมการตรวจสอบตามที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกำหนดไว้ มีสาระสำคัญ ดังนี้ (Stock Exchange of Thailand, 2021) ต้องเป็นกรรมการอิสระที่ได้ได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการหรือที่ประชุมผู้ถือหุ้นมีความรู้และประสบการณ์อย่างเพียงพอในการทำหน้าที่ แต่ต้องไม่เคยเป็นฝ่ายบริหาร ไม่เคยมีความสัมพันธ์ทางธุรกิจกับบริษัท ไม่เคยเป็นผู้สอบบัญชีหรือผู้ให้บริการทางวิชาชีพใดของบริษัท เว้นแต่พ้นจากสิ่งที่กล่าวมาแล้วเกิน 2 ปี และต้องไม่เคยประกอบธุรกิจที่มีสภาพอย่างเดียวกัน หน้าที่ของกรรมการตรวจสอบ ประกอบด้วย การสอบทานความถูกต้องและเพียงพอของรายงานทางการเงิน สอบทานและติดตามระบบการควบคุมภายใน สอบทานการปฏิบัติตามกฎหมายของหน่วยงานกำกับและกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ การคัดเลือกและประสานงานกับผู้สอบบัญชีและหน้าที่อื่นที่ได้รับความเห็นชอบ จากคณะกรรมการบริษัท

จากคุณสมบัติข้างต้นเห็นได้ว่า ไม่ได้มีข้อกำหนดใดที่ระบุไว้อย่างชัดเจนถึงข้อห้ามของบุคคลที่เคยดำรงตำแหน่งในหน่วยงานรัฐหรือนักการเมือง และหน้าที่ของกรรมการตรวจสอบมีขอบเขตที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมกับรายงานการเงิน ดังนั้นธุรกิจอาจจำเป็นต้องพึ่งพาความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์จากบุคคลที่มี “คุณสมบัติพิเศษ”¹ กล่าวคือเป็นบุคคลที่เคยทำงานในหน่วยงานรัฐหรืออดีตนักการเมือง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงมีสถานภาพทางสังคมเป็นที่รู้จักในวงกว้างและอาจมีอำนาจที่สูงกว่าผู้บริหาร ซึ่งทักษะ ความเชี่ยวชาญในกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งต่าง ๆ และประสบการณ์จากบุคคลดังกล่าวอาจช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำหน้าที่ที่กรรมการตรวจสอบได้ (Sagitaria & Mita, 2019) นอกจากนี้ หากบุคคลดังกล่าวมีความรู้ในวิชาชีพบัญชีหรือการเงินด้วยแล้วอาจมีผลต่อคุณภาพของรายงานการเงิน ประกอบกับแรงจูงใจที่จะรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงของตนเองที่สั่งสมมา ส่งผลต่อการปฏิบัติงานด้วยการให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้บริหารในการใช้ดุลยพินิจเกี่ยวกับความระมัดระวังทางบัญชีที่ถูกต้องตามมาตรฐานการบัญชี มีความระมัดระวังทางบัญชีเพิ่มขึ้นและรายงานการเงินมีคุณภาพ (Cheng et al., 2012; Dinh & Calabrò, 2019; Dhaliwal et al., 2010; Felo & Solieri, 2009) อย่างไรก็ตาม บุคคลดังกล่าวอาจมีสถานภาพที่คลุมเครือ ในความสัมพันธ์เกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งอาจคำนึงถึงผลประโยชน์ของฝ่ายบริหารหรือกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันในทางผลประโยชน์ (Felo & Solieri, 2009) ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งอาจละเลยในการติดตามตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารส่งผลต่อความโปร่งใสลดลงหรือ

¹ นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัยครั้งนี้

การตัดสินใจในนโยบายทางบัญชีที่ไม่อยู่บนพื้นฐานของความระมัดระวังนำไปสู่คุณภาพของกำไรลดลง (Anderson & Reeb, 2003; Ball et al., 2003; Shleifer & Vishny, 1997)

การวิจัยในอดีตของประเทศไทยส่วนใหญ่ศึกษาเกี่ยวกับคุณสมบัติของคณะกรรมการตรวจสอบตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติของหน่วยงานกำกับตลาดทุน แต่ในการวิจัยนี้ศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องของคุณสมบัติที่ไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน ได้แก่ ประสิทธิภาพการตรวจสอบและความหลากหลายทางเพศในคณะกรรมการตรวจสอบ นำไปสู่คำถามการวิจัยครั้งนี้ว่า กรรมการตรวจสอบ ประสิทธิภาพการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติพิเศษดังกล่าวมีผลต่อความระมัดระวังทางบัญชีหรือไม่ อย่างไร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อบริษัทจดทะเบียนในการสรรหาบุคคลเป็นกรรมการตรวจสอบหรือประสิทธิภาพการตรวจสอบหน่วยงานกำกับดูแลตลาดทุนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณสมบัติของกรรมการตรวจสอบ นอกจากนี้ ยังเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการในการยืนยันหรือให้มุมมองเพิ่มเติมต่อแนวคิด ทฤษฎีภายใต้บริบทของประเทศไทย เพื่อการพัฒนาการวิจัยต่อไป

การทบทวนวรรณกรรมและพัฒนาศอบัติฐาน

การพึ่งพาทรัพยากรที่มีคุณสมบัติพิเศษ

ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ของ Jensen and Meckling, 1976 กล่าวว่า ตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่ในรูปของคณะกรรมการ และ White (2006) สรุปหน้าที่อันพึงมีของคณะกรรมการประกอบด้วย 1) ประกันความซื่อสัตย์ เพื่อติดตามตรวจสอบรวมถึงให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงบริษัท 2) การทำหน้าที่ด้วยความเอาใจใส่ ด้วยการใช้ความรู้ประสบการณ์ ในการให้ข้อมูลข้อเสนอแนะที่ครบถ้วนถูกต้องเพื่อประกอบการตัดสินใจในเรื่องที่มีความสำคัญของบริษัท และ 3) การใช้ดุลยพินิจ อย่างถูกต้อง โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของผู้ถือหุ้นเป็นสำคัญ คณะกรรมการตรวจสอบมีบทบาทสำคัญในการสอบทานความถูกต้องของข้อมูลในรายงานทางการเงิน ติดตามและควบคุมระบบการควบคุมภายใน รวมทั้งประสานงานกับผู้สอบบัญชี โดยจะต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เที่ยงธรรมมีความเป็นอิสระปราศจากการถูกควบคุม (Rojana Khunkaew et al., 2021; The Securities and Exchange Commission, 2020) สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ได้กำหนดคุณสมบัติของกรรมการตรวจสอบไว้ โดยจะต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน แต่ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติอื่นๆ เช่น ประสบการณ์การเป็นผู้บริหารภาครัฐ อดีตนักการเมือง เป็นต้น และในจำนวนดังกล่าวจะต้องมีอย่างน้อย 1 คนที่มีความรู้ทางด้านบัญชีหรือการเงิน แต่ไม่ได้ระบุว่าประสิทธิภาพการตรวจสอบจะต้องมีความรู้ดังกล่าวด้วยหรือไม่

ทรัพยากรบุคคลถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจ ทฤษฎีพึ่งพาทรัพยากร (Resource Dependence Theory) โดย Pfeffer and Salancik (2003) สรุปสาระสำคัญว่า ธุรกิจไม่สามารถพึ่งตนเองจากทรัพยากรที่มีอยู่ภายในธุรกิจได้ทั้งหมดและทรัพยากรบางสิ่งบางอย่างสร้างได้จากภายนอก เช่น ความรู้ เครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีในบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำ (Upper Echelons Theory) อธิบายว่า คุณลักษณะบางประการของผู้บริหารและกรรมการ เช่น เพศ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ของกรรมการมีความสำคัญต่อการทำหน้าที่ในองค์กร (Hambrick & Mason, 1984; Qi & Gaoliang, 2012) ความจำเป็นของบริษัทที่จะต้องพึ่งพาความเชี่ยวชาญจากบุคคลที่มีคุณสมบัติ นอกเหนือจากแนวปฏิบัติของหน่วยงานกำกับอาจช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามตรวจสอบของการทำหน้าที่กรรมการตรวจสอบได้ (Sagitaria & Mita, 2019) และมุมมองจากฝ่ายบริหารของบริษัทเห็นว่าควรจะสรรหากรรมการตรวจสอบที่

มีความสามารถและอำนาจที่สูงกว่าข้อกำหนดของหน่วยงานกำกับ เพราะด้วยชื่อเสียงและสถานะในอดีตช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ติดตามตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหารเป็นไปอย่างเหมาะสม เปิดเผยข้อมูลในรายงานการเงินอย่างเพียงพอและมีความเที่ยงธรรม (Sagitaria & Mita, 2019) ในส่วนของหน้าที่การกำกับติดตามและจัดการกับความเสี่ยงในระบบการควบคุมภายใน มีความจำเป็นที่ต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ด้านอื่นๆ ในการจัดการกับความเสี่ยงดังกล่าวนั้นมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ซับซ้อน ดังนั้นความหลากหลายในคุณสมบัติของกรรมการตรวจสอบ ในคณะกรรมการตรวจสอบ จะช่วยให้การจัดการกับความเสี่ยงในระบบควบคุมภายในได้ดีกว่าการมีคุณสมบัติแต่เฉพาะด้านความรู้ทางบัญชีหรือการเงิน (Pérez-Cornejo et al., 2019)

บริษัทจดทะเบียนในประเทศไทยมีการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีเกี่ยวกับประสบการณ์ทำงานในอดีต จากหน่วยงานภาครัฐหรือนักการเมืองของกรรมการตรวจสอบ แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการพึ่งพาบุคคลที่มีคุณสมบัติ นอกเหนือไปจากข้อกำหนดของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ด้วยสังคมไทยมีลักษณะของการพึ่งพิงพวกพ้อง (Crony Capitalism) และมีรูปแบบของความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการสูง เช่น การรู้จักเป็นการส่วนตัว ความเป็นเครือญาติ การเข้าศึกษาหรืออบรมจากสถาบันต่าง ๆ ถูกพัฒนาไปสู่รูปแบบที่เป็นทางการผ่านสัญญาว่าจ้างการเป็นกรรมการบริษัท ทั้งนี้ ก็เพื่อประโยชน์ต่อธุรกิจ (Chancharat et al., 2019; Davies et al., 2010; Sonsuphap, 2011) นอกจากนี้ การดำเนินธุรกิจในประเทศไทยสอดคล้องกับปรัชญาความสัมพันธ์แบบ Guanxi กล่าวคือ การพัฒนาความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการจากเครือข่ายความสัมพันธ์ผ่านบุคคลใกล้ชิด เช่น ครอบครัว เพื่อน ชำราชากร นักธุรกิจ ด้วยการให้ผลประโยชน์ต่างตอบแทน โดยมีฝ่ายหนึ่งเป็นผู้รับ อีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ให้ เพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งกันและกัน ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวกลายเป็นความสำคัญในการดำเนินธุรกิจ (Luo, 1995; Statman, 2009; Wu et al., 2015) Shen and Han (2007) พบว่า การเข้าไปเป็นกรรมการตรวจสอบนั้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ส่วนตัว ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยแสวงหาจากบุคคลที่มีชื่อเสียงจากหลากหลายอาชีพผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์นอกธุรกิจ นอกจากนี้จะได้ประโยชน์โดยตรงจากประสบการณ์ทำงานในอดีตแล้ว ประโยชน์ทางอ้อมคือ ความรู้สึกไว้วางใจในการทำงาน และง่ายต่อการสื่อสารทางความคิดที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

การนำทฤษฎีตัวแทนและทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากรมาใช้อธิบายถึงการนำบุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าวเข้ามาเป็นกรรมการตรวจสอบ ช่วยให้เห็นภาพของการใช้ทรัพยากรกับประสิทธิภาพในการตรวจสอบได้ โดยในด้านที่เป็นประโยชน์กับผู้มีส่วนได้เสียจะเกิดขึ้นได้หากกรรมการตรวจสอบดังกล่าวมีแรงจูงใจที่คำนึงถึงชื่อเสียงของตนเองและธุรกิจ ก็จะพยายามหลีกเลี่ยงการกระทำที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อชื่อเสียงของตนเองและพยายามรักษาผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย ส่งผลไปยังผลการดำเนินงานที่ยั่งยืนและมีคุณภาพ (Cheng et al., 2012 ; Dinh & Calabrò, 2019) และยังช่วยสนับสนุนการทำงานกับทั้งผู้สอบบัญชีในการทบทวนระบบการควบคุมภายใน เพื่อการประเมินความเสี่ยงและกับผู้จัดการฝ่ายบัญชีในการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายทางบัญชี (Felo & Solieri, 2009) นอกจากนี้ สถานภาพของกรรมการตรวจสอบที่เหนือกว่าฝ่ายบริหารช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในผลประโยชน์ระหว่างกรรมการตรวจสอบและฝ่ายบริหาร กล่าวคือ แรงจูงใจของฝ่ายบริหารคือ การได้รับผลประโยชน์อื่นที่ขึ้นอยู่กับการดำเนินงานจึงพยายามใช้ดุลยพินิจในการรับรู้รายการและการจัดการกำไร เพื่อให้ผลการดำเนินงานสูงกว่าความเป็นจริง ในขณะที่แรงจูงใจของกรรมการตรวจสอบคือ การรักษาชื่อเสียงของตนเองที่สั่งสมมาจากการทำงานในอดีต โดยหลีกเลี่ยงการกระทำที่เข้าข่ายผิดกฎหมายหรือ

ถูกกล่าวโทษจากหน่วยงานกำกับธุรกิจ (Jamil, 2020) ส่งผลให้การปฏิบัติงานติดตามตรวจสอบฝ่ายบริหาร เพื่อลดการใช้ดุลพินิจในการจัดการกำไรเพิ่มขึ้นและส่งผลกระทบต่อรายงานการเงินที่มีคุณภาพ (Sagitaria & Mita, 2019)

ในทางตรงกันข้าม กรรมการตรวจสอบที่มีความคลุมเครือในความสัมพันธ์ (Gray Member²) อาจมีแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ โดยคำนึงถึงการปกป้องผลประโยชน์แก่ผู้บริหารหรือกลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อมโยงกับกรรมการตรวจสอบดังกล่าว (Felo & Solieri, 2009) และอาจร่วมมือกับผู้บริหารที่ถือหุ้นในสัดส่วนที่สามารถมีอำนาจควบคุมบริษัทด้วยการแทรกแซงการบริหาร บิดเบือนกลไกธรรมาภิบาลหรือร่วมกันบิดเบือนข้อมูลการบริหารงาน เพื่อผลประโยชน์เฉพาะตนและพวกพ้อง ส่งผลกับความโปร่งใสลดลงหรือการตัดสินใจในนโยบายทางบัญชีที่ไม่อยู่บนพื้นฐานของความระมัดระวังนำไปสู่คุณภาพของกำไรที่ลดลง (Anderson & Reeb, 2003; Ball et al., 2003; Shleifer & Vishny, 1997)

ความระมัดระวังทางบัญชี

ความระมัดระวังทางบัญชีเป็นลักษณะเชิงคุณภาพที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดทำรายงานทางการเงิน โดยเป็นการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการรับรู้รายการในรายงานการเงินภายใต้ความไม่แน่นอนของสถานการณ์ต่าง ๆ และควบคุมให้การจัดทำรายงานดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรายงานการเงินที่มีคุณภาพจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Khunkaew et al., 2021; Song, 2015) การใช้ความระมัดระวังทางบัญชี ได้แก่ การไม่แสดงมูลค่าของสินทรัพย์และรายได้ สูงกว่าความเป็นจริง การไม่แสดงรายการหนี้สินและค่าใช้จ่ายด้วยมูลค่าที่ต่ำ (Boonlert-U-Thai & Phakdee, 2019) Beaver and Ryan (2005) จำแนกความระมัดระวังเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความระมัดระวังแบบมีเงื่อนไข (Conditional Conservatism) คือ ผู้บริหารจะตัดสินใจรับรู้รายการทางบัญชี เช่น การด้อยค่าของสินทรัพย์ การด้อยค่าของค่าความนิยม โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือข่าวสารที่มีผลกระทบต่อธุรกิจไม่ว่าข่าวสารนั้นจะเป็นในทางที่ดีหรือไม่ และแบบไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Conservatism) คือ การรับรู้รายการบัญชีที่ไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือข่าวสารต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อมูลค่าทางบัญชี เช่น วิธีการคิดค่าเสื่อมราคาที่ไม่ใช่วิธีเส้นตรง การใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนา การประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ เป็นต้น

รูปแบบการประเมินความระมัดระวังทางบัญชีมีหลายรูปแบบแต่นิยมใช้กับงานวิจัยที่ผ่านมา อาทิ ความทันเวลาของการรับรู้ผลขาดทุน ของ Basu (1997) โดยใช้ผลตอบแทนจากราคาหุ้นสามัญในการสะท้อนการรับรู้ข่าวดีและข่าวร้ายของนักลงทุน อย่างไรก็ตาม รูปแบบการประเมินดังกล่าวมีข้อจำกัด กล่าวคือ พิจารณาความสัมพันธ์เฉพาะผลการดำเนินงานกับผลตอบแทน ซึ่งละเลยปัจจัยอื่นที่อาจมีผลกระทบกับความระมัดระวังทางบัญชีและการใช้ราคาหุ้นสามัญเป็นตัวแทน อาจมีข้อจำกัดในเรื่องความไม่มีประสิทธิภาพของตลาดหลักทรัพย์และยังอาจเกิดปัญหาในทางสถิติด้วย (Givoly et al., 2007) ด้วยข้อจำกัดดังกล่าวจึงมีการพัฒนารูปแบบการประเมินจากรายการคงค้างทางบัญชีและกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน เช่น Givoly and Hayn (2000) และ Ahmed et al. (2002) สรุปว่า ความระมัดระวังเกิดจากผลต่างระหว่างกำไรสุทธิ ตามเกณฑ์คงค้างกับกระแสเงินสดกิจกรรมดำเนินงาน เรียกว่า Non-Operating Accrual หากแสดงค่าเป็นลบ หมายถึง บริษัทมีความระมัดระวังทางบัญชีสูง (Chen et al., 2008) โดยรายการที่มีผลกระทบกับ

² หมายถึง กรรมการบริษัทที่มีความสัมพันธ์กับครอบครัวของผู้ถือหุ้นหรือผู้บริหาร หรือเคยดำรงตำแหน่งในหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ (Felo & Solieri, 2009)

Non-Operating Accrual อาทิ การตัดหนี้สูญและการประมาณหนี้สิน ค่าใช้จ่ายในงวดที่มีการปรับโครงสร้างองค์กร การตีราคาสินทรัพย์ลดลง รายจ่ายฝ่ายทุน รายได้ รับล่วงหน้า ค่าใช้จ่ายจ่ายล่วงหน้า (Givoly & Hayn, 2000)

คุณสมบัติพิเศษของกรรมการตรวจสอบและความระมัดระวังทางบัญชี

การทบทวนวรรณกรรมข้างต้นที่ชี้ให้เห็นถึงการพึ่งพาบุคลากรที่มีคุณสมบัตินอกเหนือไปจากหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการตรวจสอบของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยการวิจัยนี้ศึกษาคุณสมบัติของกรรมการตรวจสอบ ประกอบด้วย กรรมการและประธานกรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการหรืออดีตนักการเมือง เพศของกรรมการตรวจสอบกับความระมัดระวังทางบัญชี โดยสรุปเป็นสมมติฐาน ดังนี้

ขนาดของคณะกรรมการตรวจสอบ

จำนวนกรรมการตรวจสอบที่มีความเชี่ยวชาญอื่นนอกจากด้านบัญชีหรือการเงินนั้น เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงธุรกิจให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพและความเชี่ยวชาญที่หลากหลายแล้ว ยังเป็นการรักษาชื่อเสียงและภาพลักษณ์ ซึ่งเป็นสินทรัพย์ไม่มีตัวตนและไม่สามารถรับรู้รายการในรายงานการเงินได้ แต่กลับเป็นสิ่งที่สำคัญที่สามารถสร้างความได้เปรียบให้กับธุรกิจ ได้อย่างยั่งยืน (Pérez-Cornejo et al., 2019) งานวิจัยของ Pertiwi (2021) พบว่า ขนาดของกรรมการตรวจสอบที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองในประเทศอินโดนีเซียมีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี โดยใช้ตัวแบบของ Givoly and Hayn (2000) จำนวนกรรมการตรวจสอบมีส่วนช่วยให้ประสิทธิภาพของระบบควบคุมภายในมีคุณภาพ ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการเงินและช่วยลดความเสี่ยงในการใช้ดุลยพินิจในการใช้ความระมัดระวังในการจัดการกำไร (Amin et al., 2018; De Vlaminc & Sarens, 2015; Mishra & Malhotra, 2016; Zaitul & Ilona, 2019) เนื่องจากจำนวนกรรมการที่มากขึ้นย่อมแสดงถึงความหลากหลายของบุคคลผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ สามารถนำสิ่งดังกล่าวไปใช้ในการติดตามตรวจสอบคุณภาพของรายงานทางการเงินได้ดียิ่งขึ้น (Hamdan et al., 2013) อย่างไรก็ตาม Hamdan et al. (2013) และ Kusnadi et al. (2016) พบว่า จำนวนกรรมการที่มีตามเกณฑ์ขั้นต่ำกลับมีประสิทธิภาพในการตรวจสอบมากกว่ากรรมการตรวจสอบจำนวนมาก เนื่องจากความหลากหลายนั้น อาจนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้งในการทำงานรวมถึงการตัดสินใจเชิงคุณภาพของรายงานการเงิน ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการเงิน ซึ่งสะท้อนถึงการใช้ความระมัดระวังที่ลดลง ในขณะที่ Wati et al. (2020) และ (Boonlert-U-Thai and Phakdee (2019) ไม่พบความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี

จากงานวิจัยที่ผ่านมาข้างต้น อาจคาดการณ์ได้ว่า การมีกรรมการตรวจสอบที่มีความหลากหลายในคณะกรรมการตรวจสอบจะช่วยให้มีประสิทธิภาพในการติดตามตรวจสอบการและให้ข้อเสนอแนะแก่ฝ่ายบริหารในการใช้ความระมัดระวังทางบัญชี จึงกำหนดเป็นสมมติฐาน ดังนี้

H1: ขนาดของกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติพิเศษในคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี

กรรมการตรวจสอบ ประธานกรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการและมีความรู้ด้านบัญชีการเงิน

กรรมการตรวจสอบที่เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง มีความเชี่ยวชาญจากการทำงานในหน่วยงานอื่นรวมไปถึงการมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับบุคคลในแวดวงธุรกิจและภาครัฐ ถึงแม้จะไม่มีความรู้ด้านบัญชีหรือการเงินแต่ด้วยสถานภาพดังกล่าว จะมีส่วนสนับสนุนการปฏิบัติงานในการติดตามตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Badolato et al., 2014; Erkens & Bonner, 2013) งานวิจัยของ Sagitaria and Mita (2019) และ Badolato et al. (2014) ศึกษาในบริบทประเทศอินโดนีเซียพบว่า กรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัตินอกเหนือจากหลักเกณฑ์ของหน่วยงานกำกับตลาดทุนสามารถลดโอกาสในการจัดการกำไรจากรายการทางธุรกิจ เนื่องจากความรู้ทางด้านบัญชีหรือการเงินอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอต่อการทำหน้าที่แต่จะต้องมีชื่อเสียงหรือสถานภาพที่ได้รับการยอมรับจากฝ่ายบริหาร (Badolato et al., 2014) ในขณะที่ Madi (2022) ศึกษาภายใต้บริบทประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ ไม่พบความสัมพันธ์กับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานการเงินซึ่งอาจมีสาเหตุจาก ถึงแม้กรรมการตรวจสอบมีความเชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมหรือจากหน่วยงานทั่วไป แต่หากไม่มีความรู้หรือประสบการณ์ด้านบัญชีหรือการเงิน ก็อาจไม่ให้ความสำคัญต่อความเพียงพอในการนำเสนอข้อมูลในรายงานการเงิน (Madi, 2022) ในขณะที่ Siagian and Siregar, (2018) ไม่พบความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร

จากงานวิจัยที่ผ่านมาข้างต้น อาจคาดการณ์ได้ว่าประสบการณ์ทำงานและการมีเครือข่ายความสัมพันธ์ อาจมีส่วนสนับสนุนให้การปฏิบัติงานตรวจสอบมีประสิทธิภาพ จึงกำหนดเป็นสมมติฐาน ดังนี้

H2: ประธานกรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี

ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและประสบการณ์ในอดีตเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวของกรรมการตรวจสอบ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อการปฏิบัติหน้าที่ติดตามตรวจสอบ (Qi & Gaoliang, 2012) และหากเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านบัญชีหรือการเงินควบคู่ด้วยจะส่งผลให้การติดตามตรวจสอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นมีความระมัดระวังทางบัญชีสูงขึ้น คุณภาพของรายงานการเงินเพิ่มขึ้น (Dhaliwal et al., 2010; Krishnan & Visvanathan, 2007; Sultana & Zahn, 2015) งานวิจัยของ Pertiwi (2021) พบว่า กรรมการตรวจสอบที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและมีความรู้ด้านบัญชีหรือการเงินมีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชีในทิศทางเดียวกัน Dhaliwal et al. (2010) และ Felo and Solieri (2009) พบว่า หากกรรมการตรวจสอบที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจและมีความรู้ด้านบัญชีหรือการเงินส่งผลต่อคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลในรายงานการเงินเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม หากกรรมการตรวจสอบที่มีความสัมพันธ์กับผู้บริหารและมีความรู้ด้านบัญชีหรือการเงินพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงลบกับคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลในรายงานการเงิน (Felo & Solieri, 2009) เนื่องจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้บริหารไม่ว่าจะเป็นภายในองค์กรหรือต่างองค์กร ทำให้เกิดความเกรงใจซึ่งกันและกันจึงอาจละเลยที่จะติดตามตรวจสอบผู้บริหารอย่างเข้มข้น (Al-Refiay, 2021) หรืออาจเป็นเพราะกรรมการตรวจสอบอาจไม่มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริงหรือไม่ได้ทุ่มเทอย่างเพียงพอกับการตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร (Al-Absy et al. 2018) อย่างไรก็ตาม Siagian and Siregar (2018) ไม่พบความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร อาจเป็นเพราะกรรมการดังกล่าวอาจมีความเชี่ยวชาญในด้านการประเมินมูลค่าหรือโครงสร้างเงินทุนแต่ไม่มีความเข้าใจกระบวนการจัดทำรายงานการเงินและมาตรฐานการบัญชีอย่างเพียงพอ

จากงานวิจัยที่ผ่านมาข้างต้น อาจคาดการณ์ได้ว่า ประสบการณ์ในอดีตจากหน่วยงานรัฐควบคู่ไปกับการมีความรู้ทางบัญชีหรือการเงินเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานติดตามตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงกำหนดเป็นสมมติฐาน ดังนี้

H3: กรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมืองและมีความรู้ด้านบัญชีหรือการเงิน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี

H4: ประธานกรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมืองและมีความรู้ด้านบัญชีหรือการเงิน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี

เพศของกรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมือง

การศึกษาความแตกต่างทางเพศสภาพ ไม่ว่าจะเป็นในด้านความระมัดระวัง การยอมรับความเสี่ยงและความมีจริยธรรมพบว่า เพศหญิงมีความน่าเชื่อถือกว่าเพศชายและมีโอกาสน้อยที่จะตกแต่งงบการเงินและปกปิดการเปิดเผยข้อมูล (Bernardi & Arnold, 1997; Heminway, 2007) นอกจากนี้ จำนวนกรรมการตรวจสอบที่เป็นเพศหญิงช่วยลดโอกาสในการจัดการกำไรมากกว่าเพศชาย ซึ่งหมายถึงเพศหญิงมีความระมัดระวังทางบัญชีมากกว่า (Peni & Vahamaa, 2010; Salleh et al., 2012; Susanto, 2016) ในทางตรงกันข้าม Goeinawan et al. (2021) พบว่า สัดส่วนของกรรมการตรวจสอบเพศหญิงที่มีจำนวนมากส่งผลต่อโอกาสในการจัดการกำไรเพิ่มขึ้น เนื่องจากเพศหญิงมักจะมีทำที่ประนีประนอมมากกว่าเพศชาย อย่างไรก็ตาม งานวิจัย ทั้งในไทยและต่างประเทศไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างเพศหญิงในคณะกรรมการกับความระมัดระวังทางบัญชี (Boonlert-U-Thai & Phakdee, 2019; Zaitul & Ilona, 2018) จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น พบความสัมพันธ์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมกับความระมัดระวังทางบัญชี แต่ผู้วิจัยยังไม่อาจคาดการณ์ได้ถึงทิศทางของความสัมพันธ์ได้อย่างชัดเจน เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พิจารณาในเรื่องคุณสมบัติพิเศษ จึงกำหนดเป็นสมมติฐาน ดังนี้

H5: กรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมืองและเป็นเพศหญิงมีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี

วิธีการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรสำหรับการวิจัยนี้ ได้แก่ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างระหว่างปี 2560-2562 เนื่องจากยังไม่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ COVID-19 ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในรายงานการเงินอย่างมีนัยสำคัญ โดยไม่รวมกลุ่มการเงิน กองทุนรวม กองทรัสต์ เนื่องจากอุตสาหกรรมดังกล่าวมีวิธีปฏิบัติทางบัญชีและการปฏิบัติตามข้อบังคับของหน่วยงานกำกับที่แตกต่างไปจากอุตสาหกรรมอื่น จำนวน 126 บริษัท บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ MAI. 183 บริษัท กลุ่มบริษัทที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูกิจการและเข้าข่ายถูกเพิกถอน 29 บริษัท บริษัทฯ ที่ไม่ได้มีรอบบัญชีสิ้นสุด 31 ธันวาคม 25 บริษัท เนื่องจากช่วงเวลาที่แตกต่างกันอาจได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอก ที่แตกต่างกัน และข้อมูลไม่ครบถ้วน 34 บริษัท ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีทั้งสิ้น 1,344 ปี-บริษัท ข้อมูลรายงานทางการเงินถูกรวบรวมจากฐานข้อมูล SETSMART และข้อมูลคุณลักษณะของกรรมการตรวจสอบ

รวบรวมจากรายงานประจำปีและแบบ 56-1 สถิติที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย สถิติพรรณนาสำหรับอธิบายข้อมูลทั่วไป และใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรในการวิจัย

การวัดค่าตัวแปร

ตัวแปรตามคือ ความระมัดระวังทางบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Accounting Conservatism) กล่าวคือ สถานการณ์หรือข่าวสารต่าง ๆ ไม่ส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายทางบัญชี ซึ่งอาจส่งผลต่อมูลค่าทางบัญชี (Beaver & Ryan, 2005) และใช้แบบจำลองของ Givoly and Hayn (2000) ในการวัดค่า เนื่องจากงานวิจัยของ Pertiwi (2021) ศึกษาเกี่ยวกับตลาดหลักทรัพย์ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีขนาดใกล้เคียงกับตลาดหลักทรัพย์ประเทศไทย โดยวัดค่าจากกำไรสุทธิตามเกณฑ์คงค้างด้วยกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน (Non-Operating Accruals) และหารด้วยสินทรัพย์รวมและนำผลลัพธ์คูณด้วย -1 (Li, 2020; García Lara et al., 2009) ตัวแปรอิสระใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติพิเศษ ได้แก่ กรรมการตรวจสอบและประธานคณะกรรมการตรวจสอบ ซึ่งมีคุณสมบัตินอกเหนือไปจากหลักเกณฑ์คุณสมบัติของกรรมการตรวจสอบของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กล่าวคือ มีการเปิดเผยข้อมูลประวัติการทำงานว่า เคยดำรงตำแหน่งเป็นอดีตข้าราชการ หมายถึง ทหาร พลเรือน รัฐวิสาหกิจ ข้าราชการการเมือง³ ในขณะที่ความรู้หรือประสบการณ์ด้านบัญชีหรือการเงินเป็นข้อมูลที่เปิดเผยว่าเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ดังนั้นตัวแปรอิสระในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ขนาดของคณะกรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมือง (AUDS) วัดค่าโดยสัดส่วนกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าวต่อจำนวนกรรมการตรวจสอบทั้งหมด ประธานกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าว (CAUD) วัดค่าโดยตัวแปรหุ่น หากประธานกรรมการตรวจสอบเป็นไปตามเงื่อนไข เท่ากับ 1 และไม่ใช่เท่ากับ 0 กรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าวและมีความรู้ด้านบัญชีหรือการเงิน (AUDE) วัดค่าจากจำนวนกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ประธานกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าวและมีความรู้ด้านบัญชีหรือการเงิน (CAUDE) วัดค่าโดยตัวแปรหุ่น หากเป็นไปตามเงื่อนไข เท่ากับ 1 และไม่ใช่ เท่ากับ 0 และกรรมการตรวจสอบเพศหญิงที่มีคุณสมบัติดังกล่าว (AUDF) วัดค่าโดยสัดส่วนกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าวต่อจำนวนกรรมการตรวจสอบทั้งหมด

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า อาจมีตัวแปรอื่นที่มีผลต่อความระมัดระวังทางบัญชี ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็นตัวแปรควบคุม ดังนี้ ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (BSIZE) พบว่า ขนาดของคณะกรรมการ (Board of director) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี (Boonlert-U-Thai & Phakdee, 2019) วัดค่าโดยจำนวนกรรมการในคณะกรรมการบริษัท การถือหุ้นของประธานเจ้าหน้าที่บริหาร (CEOWN) พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความระมัดระวังทางบัญชี (Mohammed et al., 2017) วัดค่าโดยสัดส่วนการถือหุ้นของประธานเจ้าหน้าที่บริหาร (CEO) บุคคลเดียวกัน ดำรงตำแหน่งทั้งประธานกรรมการบริษัทและCEO (DUAL) พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี (Boonlert-U-Thai & Phakdee, 2018) โดย มีค่าเท่ากับ 1 หากใช่ และเท่ากับ 0 หากไม่ใช่ กรรมการบริษัทที่เป็นเพศหญิง (BOF) พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบกับความระมัดระวังทางบัญชี (Boonlert-U-Thai & Phakdee, 2019) วัดค่าโดยสัดส่วนกรรมการที่เป็นเพศหญิงต่อจำนวนกรรมการบริษัททั้งหมด ขนาดของบริษัท (FSIZE) พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี (Boonlert-U-Thai & Phakdee, 2019) วัดค่าโดยลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์

³ เป็นไปตามความหมายที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 4 แห่ง พรบ.ระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2535

รวม ความเสี่ยงทางการเงิน (LEV) พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความระมัดระวังทางบัญชี (Mohammed et al., 2017) วัดค่าด้วยอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม กลุ่มอุตสาหกรรม 7 กลุ่ม (INDUS) วัดค่าโดยตัวแปรหุ่น 1-7 และปีของช่วงเวลา (YEAR) วัดค่าด้วยตัวแปรหุ่น ดังนั้นสามารถสรุปในรูปของแบบจำลอง ดังนี้

$$\text{CONSER} = \beta_0 + \beta_1 \text{AUDS}_{it} + \beta_2 \text{CAUD}_{it} + \beta_3 \text{AUDE}_{it} + \beta_4 \text{CAUDE}_{it} + \beta_5 \text{AUDF}_{it} + \beta_6 \text{BSIZE}_{it} - \beta_7 \text{CEOWN}_{it} \\ + \beta_8 \text{DUAL}_{it} - \beta_9 \text{BOF}_{it} + \beta_{10} \text{FSIZE}_{it} - \beta_{11} \text{LEV}_{it} + \beta_{12-18} \text{INDUS}_{it} + \beta_{19-21} \text{YEAR}_{it} + \varepsilon_{it}$$

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจำแนกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้วยสถิติพรรณนาและการวิเคราะห์ถดถอยพหุสรุปในรูปของตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 สถิติพรรณนาตัวแปรค่าต่อเนื่อง

Variables	n	Min	Max	Mean	Std. Deviation
CONSER	1,344	0.000	23.48	0.110	0.883
AUDS	1,344	0	1	0.265	0.284
AUDE	1,344	0	4	0.292	0.581
AUDF	1,344	0	1	0.048	0.132

ตารางที่ 2 สถิติพรรณนาตัวแปรค่าไม่ต่อเนื่อง

Variables	n	Dummy = 1	Dummy = 0
CAUD	1,344	448 (33.33%)	896 (66.67%)
CAUDE	1,344	159 (11.83%)	1,185 (88.17%)

ตารางที่ 1 สรุปว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของความระมัดระวังทางบัญชี (CONSER) เท่ากับ 0.110 สัดส่วนกรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมืองต่อจำนวนกรรมการตรวจสอบทั้งหมด (AUDS) มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 26.50 จำนวนกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าวและมีความรู้ด้านบัญชีหรือการเงิน (AUDE) มีจำนวนสูงสุด 4 คน และสัดส่วนกรรมการตรวจสอบเพศหญิงที่มีคุณสมบัติเฉพาะดังกล่าวต่อจำนวนกรรมการตรวจสอบทั้งหมด (AUDF) มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 4.80 ในขณะ ที่ ตารางที่ 2 พบว่า ร้อยละ 33.33 ของกลุ่มตัวอย่างเป็นประธานกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าว (CAUD) และร้อยละ 11.83 เป็นประธานกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าวและมีความรู้ด้านบัญชีหรือการเงิน (CAUDE)

ตารางที่ 3 บริษัทจดทะเบียนที่มีกรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมืองจำแนกตามอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรม	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	90	12.13
สินค้าอุปโภคบริโภค	39	5.25
สินค้าอุตสาหกรรม	93	12.52
อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	188	25.30
ทรัพยากร	127	17.08
บริการ	168	22.61
เทคโนโลยี	38	5.11
รวม	743	100

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย t-test ระหว่างบริษัทที่มีและไม่มีกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติพิเศษกับความระมัดระวังทางบัญชี

AUDS	n	Mean	Std. Deviation	t (Sig.)
Have	743	0.143	1.184	1.65 (0.091)*
Don't have	601	0.003	0.072	

หมายเหตุ: AUDS มากกว่าร้อยละ 0 แสดงถึงการมีกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติพิเศษ * $P < 0.10$, ** $P < 0.05$, *** $p < 0.01$

ตารางที่ 3 สรุปว่า อุตสาหกรรมที่จ้างอดีตข้าราชการหรือนักการเมืองเป็นกรรมการตรวจสอบมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ กลุ่มอสังหาฯ บริการ และทรัพยากร คิดเป็นร้อยละ 25.30 22.61 และ 17.08 ตามลำดับ และตารางที่ 4 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างบริษัทที่มีและไม่มีกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าวกับความระมัดระวังทางบัญชี โดยพิจารณาจากสัดส่วนของกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าวต่อจำนวนกรรมการตรวจสอบทั้งหมด ซึ่งหากสัดส่วนที่มากกว่าร้อยละ 0 แสดงถึงการมีกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าวอย่างน้อย 1 คนพบว่า มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.10

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์สัมสัมพันธ์ (Correlation Coefficient)

Variables	CONSER	AUDS	CAUD	AUDE	CAUDE	AUDF
CONSER	1					
AUDS	0.026	1				
CAUD	0.018	0.671***	1			
AUDE	0.020	0.490***	0.421***	1		
CAUDE	0.060**	0.342***	0.597***	0.508***	1	
AUDF	0.034	0.415***	0.404***	0.341***	0.413***	1

หมายเหตุ: ** $P < 0.05$, *** $p < 0.01$

ก่อนทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุได้ทำการทดสอบระดับความสัมพันธ์ เพื่อพิจารณาว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันสูงหรือไม่ ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แสดงดังตารางที่ 5 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.018–0.671 ซึ่งไม่เกิน 0.8 และค่า VIF ไม่เกิน 10 ดังนั้นจึงไม่เกิดปัญหา multicollinearity (Hair et al., 2014) นอกจากนี้ การทดสอบปัญหาความเป็นอิสระของค่าความคลาดเคลื่อน (Autocorrelation) ด้วยสถิติ Durbin Watson มีค่าเท่ากับ 1.92 ซึ่งมีค่าระหว่าง 1.5–2.5 สรุปว่าไม่เกิดปัญหาดังกล่าว (Kaiyawan, 2014) และการทดสอบความแปรปรวนของค่าความคลาดเคลื่อนคงที่หรือไม่ (Heteroscedasticity) เมื่อทำการตรวจพบและได้ทำการแก้ปัญหาดังกล่าวได้ตัวแบบที่เหมาะสมในการประมาณค่า

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์ถดถอยพหุ

Variables	Expected Sign	Model 1		Model 2	
		β	t (Sig.)	β	t (Sig.)
Constant		0.090	4.57 (0.000)***	2.262	2.22 (0.026)**
AUDS	+	0.108	1.26 (0.208)	0.093	1.39 (0.164)
CAUD	+	-0.070	-1.38 (0.167)	-0.051	-1.18 (0.237)
AUDE	+	-0.055	-1.30 (0.194)	-0.069	-1.46 (0.144)
CAUDE	+	0.229	2.21 (0.027)**	0.234	2.14 (0.032)**
AUDF	?	0.080	0.43 (0.664)	0.123	0.76 (0.446)
BSIZE			–	0.030	1.38 (0.168)
CEOWN			–	0.013	0.09 (0.929)

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (ต่อ)

Variables	Expected Sign	Model 1		Model 2	
		β	t (Sig.)	β	t (Sig.)
DUAL		–		–0.037	–1.24 (0.217)
BOF		–		–0.155	–1.36 (0.175)
FSIZ		–		–0.132	–2.08 (0.038)**
LEV		–		1.271	1.66 (0.097)*
Industry		–		Yes	
Year		–		Yes	
F-value (Sig.)		1.333 (0.083)*		23.633 (0.000)***	
Adjust R ²		0.005		0.233	
n		1,344		1,344	

หมายเหตุ: * P < 0.10, ** P < 0.05, *** p < 0.01

ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุแสดงในตารางที่ 6 แบบจำลองที่ 2 พบว่า แบบจำลองมีความเหมาะสมในการนำมาวิเคราะห์ กล่าวคือ ค่าสถิติ F-value มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) ตัวแปรอิสระสามารถใช้อธิบายความระมัดระวังทางบัญชีได้ร้อยละ 23.30 การทดสอบแต่ละสมมติฐานพบว่า ขนาดของกรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมืองในคณะกรรมการตรวจสอบ (AUDS) ไม่มีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wati et al. (2020) และ Boonlert-U-Thai and Phakdee (2019) อาจเป็นเพราะ จำนวนกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าวมีจำนวนน้อย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในตารางที่ 1 ที่มีสัดส่วนตามคุณสมบัติดังกล่าวประมาณ 1 ใน 4 หรือคิดเป็นร้อยละ 26.50 จึงอาจส่งผลต่อการแสดงความเห็นเรื่องความระมัดระวังทางบัญชีในคณะกรรมการตรวจสอบ ซึ่งในคณะกรรมการตรวจสอบ อาจมาจากบุคคลที่มีความหลากหลาย เพราะหน้าที่ของกรรมการตรวจสอบยังเกี่ยวข้องการควบคุมภายในและการจัดการความเสี่ยงต่าง ๆ ซึ่งมีปัจจัยที่หลากหลายและซับซ้อน ดังนั้นทักษะด้านอื่นและประสบการณ์ของกรรมการตรวจสอบจึงมีส่วนสำคัญ (Pérez-Cornejo et al., 2019) นอกจากนี้ อาจแสดงถึงบริษัทจดทะเบียนส่วนใหญ่มีจำนวนกรรมการตรวจสอบที่มีความรู้ด้านบัญชีหรือการเงินแค่ 1 คน เป็นไปตามเงื่อนไขของหน่วยงานกำกับตลาดทุน ซึ่งสอดคล้องกับตารางที่ 1 ดังนั้นผลการศึกษานี้จึงปฏิเสธสมมติฐาน H1 ประธานกรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมืองแต่ไม่มีความรู้หรือประสบการณ์ ด้านบัญชีหรือการเงิน (CAUD) พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Siagian and Siregar (2018) อาจเป็นเพราะความเชี่ยวชาญในด้านกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งรวมถึงประสบการณ์จากหน่วยงานภาครัฐแต่หากไม่ได้มีความรู้หรือประสบการณ์ด้านบัญชีหรือการเงินอาจไม่เพียงพอต่อการทำหน้าที่ประธานฯ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ของตลาดหลักทรัพย์ฯ

ไม่ได้ระบุว่า ผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการตรวจสอบจะต้องเป็นผู้มีความรู้ในวิชาชีพบัญชี จึงไม่อาจส่งผลต่อการใช้ดุลยพินิจเรื่องความระมัดระวังทางบัญชีในคณะกรรมการตรวจสอบ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H2

กรรมการตรวจสอบและประธานกรรมการตรวจสอบที่มีความรู้หรือประสบการณ์ด้านบัญชีหรือการเงิน ผลการวิจัยเป็นดังนี้ กรรมการตรวจสอบที่มีความรู้หรือประสบการณ์ดังกล่าวในคณะกรรมการตรวจสอบ (AUDE) พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pertiwi (2021) พบว่า กรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการควบคู่กับมีความรู้หรือประสบการณ์ด้านบัญชีหรือการเงินช่วยให้บริษัทมีความระมัดระวังทางบัญชีเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ การไม่พบความสัมพันธ์ในการวิจัยครั้งนี้ อาจเกิดจาก ถึงแม้จะมีความเชี่ยวชาญในด้านบัญชีหรือการเงินแต่ด้วยความคลุมเครือของสถานภาพ (Gray Member) อาจส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ทำให้เกิดความเกรงใจซึ่งกันและกัน จึงอาจละเลยที่จะติดตามตรวจสอบผู้บริหารอย่างเข้มข้น (Al-Refiay, 2021) ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H3 อย่างไรก็ตาม ประธานคณะกรรมการตรวจสอบที่มีความรู้หรือประสบการณ์ด้านบัญชีหรือการเงิน (CAUDE) พบว่า มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความระมัดระวังทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pertiwi (2021) Dhaliwal et al. (2010) และ Felo and Solieri (2009) พบว่า ส่งผลต่อความระมัดระวังทางบัญชีและคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลในรายงานการเงินเพิ่มขึ้น อาจแสดงถึง การมีประสบการณ์จากหน่วยงานภาครัฐและมีความรู้ด้านบัญชีหรือการเงินอย่างเพียงพอในการปฏิบัติงานในฐานะประธานฯ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจชี้ขาดในคณะกรรมการตรวจสอบ นอกจากนี้ อาจเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ เนื่องด้วยสถานภาพที่เป็นบุคคลมีชื่อเสียง เกียรติยศจึงคำนึงถึงภาพลักษณ์ของตนเองและธุรกิจที่ตนปฏิบัติหน้าที่ ก็จะพยายามหลีกเลี่ยงการกระทำที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อชื่อเสียงของตนเอง หลีกเลี่ยงการกระทำที่ผิดกฎหมายหรือถูกกล่าวโทษจากหน่วยงานกำกับและคำนึงถึงหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย ส่งผลต่อผลการดำเนินงานที่ยั่งยืนและมีคุณภาพ (Cheng et al., 2012; Dinh & Calabrò, 2019) จึงสอดคล้องกับสมมติฐาน H4

การศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศของกรรมการตรวจสอบในคณะกรรมการตรวจสอบพบว่า กรรมการตรวจสอบที่เป็นเพศหญิงที่เป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมือง (AUDF) ไม่มีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonlert-U-Thai and Phakdee (2019) และ Zaitul and Ilona (2018) ที่ไม่พบความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี สาเหตุของการไม่พบความสัมพันธ์ในครั้งนี้ อาจเป็นเพราะ สัดส่วนของเพศหญิงในคณะกรรมการตรวจสอบมีน้อยกว่าเพศชายอย่างมาก กล่าวคือ มีค่าเฉลี่ยเพียงร้อยละ 5 (ดังตารางที่ 1) ซึ่งอาจไม่เพียงพอต่อการแสดงความเห็นในเรื่องความระมัดระวังทางบัญชีในคณะกรรมการตรวจสอบ จึงปฏิเสธสมมติฐาน H5

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างกรรมการตรวจสอบและประธานคณะกรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมืองกับความระมัดระวังทางบัญชี ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ไม่ได้ระบุไว้ในหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการอิสระและกรรมการตรวจสอบของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า กรรมการตรวจสอบและประธานคณะกรรมการตรวจสอบ รวมถึงความหลากหลายทางเพศในคณะกรรมการตรวจสอบ ไม่พบความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี โดยอาจมีสาเหตุจากจำนวนกรรมการตรวจสอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าวในคณะกรรมการมี

จำนวนน้อยจึงไม่อาจสนับสนุนให้คณะกรรมการตรวจสอบใช้ดุลยพินิจกับความระมัดระวังทางบัญชีได้อย่างเพียงพอ (Wati et al., 2020) นอกจากนี้ หน้าที่ของกรรมการตรวจสอบนอกเหนือจากการประเมินความถูกต้องและเพียงพอในรายงานทางการเงินแล้วยังมีหน้าที่อื่น เช่น สอบทานระบบการควบคุมภายใน การปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจและกฎหมายอื่น (Stock Exchange of Thailand, 2021) ซึ่งประสบการณ์จากหน่วยงานรัฐที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจแต่มีความเชี่ยวชาญด้านอื่น ที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานในด้านอื่นในคณะกรรมการตรวจสอบ นอกจากนี้ การทำหน้าที่ประธานกรรมการตรวจสอบ ซึ่งไม่มีข้อกำหนดว่าจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้หรือประสบการณ์ทางบัญชีหรือการเงิน อาจมีผลกระทบต่อการประเมินความระมัดระวังทางบัญชี ในส่วนของความหลากหลายทางเพศในคณะกรรมการตรวจสอบนั้น กรรมการที่เป็นเพศหญิงมีจำนวนจำกัด อาจมีสาเหตุมาจากนโยบายของคณะกรรมการบริษัทที่จำกัดเพศในคณะกรรมการหรืออาจเป็นเพราะการขาดแคลนกรรมการตรวจสอบที่เป็นเพศหญิงในตลาดแรงงาน (Zaitul & Ilona, 2018)

การที่กรรมการตรวจสอบและประธานกรรมการตรวจสอบมีความรู้หรือประสบการณ์ด้านบัญชีหรือการเงินจากหน่วยงานของรัฐ ไม่พบความสัมพันธ์ในส่วนของการตรวจสอบ อาจเกิดจาก ด้วยคุณสมบัติดังกล่าวอาจมีคำถามเกี่ยวกับความคลุ้มเครือในความมีอิสระและแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ (Felo & Solieri, 2009) อาจส่งผลให้กรรมการตรวจสอบเกิดความเกรงใจ ฝ่ายบริหารจึงอาจไม่ใช้ความพยายามและทุ่มเทมากพอในการติดตามตรวจสอบอย่างเข้มข้น (Al-Refiay, 2021; Fracassi, 2017) ในขณะที่ ประธานกรรมการตรวจสอบที่เป็นอดีตข้าราชการหรือนักการเมืองและมีความรู้ด้านบัญชีหรือการเงิน มีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชีเพิ่มขึ้น แสดงถึงความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ จากการทำงานในหน่วยงานรัฐควบคู่กับการมีความรู้เกี่ยวกับบัญชีหรือการเงินเป็นประโยชน์ต่อการให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้บริหารในการใช้ดุลยพินิจ เกี่ยวกับความระมัดระวังทางบัญชี นอกจากนี้ อาจสะท้อนว่าประธานกรรมการดังกล่าวมีอิสระในการทำงาน คำนึงถึงการรักษาสภาพประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง รวมทั้งอาจมีเหตุผลเรื่องแรงจูงใจที่ต้องการรักษาชื่อเสียงของตนเองจึงพยายามหลีกเลี่ยงการกระทำที่ผิดกฎหมายหรือถูกกล่าวโทษจากหน่วยงานกำกับธุรกิจ ซึ่งส่งผลต่อชื่อเสียงในอนาคต (Jamil, 2020) และอาจเป็นสิ่งบ่งชี้ว่า ประธานกรรมการตรวจสอบดังกล่าวเป็นอดีตผู้บริหารที่อาจมาจากหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่โดยตรงในการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์แก่บริษัทจดทะเบียนและหน่วยงานกำกับตลาดทุน โดยหากบริษัทจดทะเบียนทำการสรรหาบุคคล เพื่อดำรงตำแหน่งประธานกรรมการตรวจสอบ อาจพิจารณาจากประสบการณ์ทำงานจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจและความรู้ด้านบัญชีหรือการเงินควบคู่ไปด้วย ในส่วนของหน่วยงานกำกับดูแลตลาดทุนอาจพิจารณาทบทวนหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับบุคคลที่ทำหน้าที่ประธานคณะกรรมการตรวจสอบว่า ควรจะต้องมีความรู้หรือประสบการณ์ทางบัญชีหรือการเงินควบคู่ด้วยหรือไม่ นอกจากนี้ยังจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการในการยืนยันทฤษฎีตัวแทน ถึงความสำคัญของตัวแทนในระบบธรรมาภิบาลในการทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบ ฝ่ายบริหาร และการพึงพาทรัพยากรบุคคลในบริบทของประเทศไทย รวมไปถึงการพัฒนางานวิจัยในบริบทประเทศไทยให้เพิ่มขึ้น สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป เพื่อให้ได้ความชัดเจนเกี่ยวกับคุณสมบัติเฉพาะของกรรมการและประธานกรรมการตรวจสอบ อาจแยกประเภทของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจ และอาจศึกษากับความสัมพันธ์อื่นนอกเหนือจากความระมัดระวังทางบัญชี เป็นต้น

REFERENCES

- Ahmed, S. A., Billings, K. B., Morton, M. R., & Stanford-Harris, M. (2002). The Role of Accounting Conservatism in Mitigating Bondholder-Shareholder Conflicts over Dividend Policy and in Reducing Debt Costs. *The Accounting Review*, 77(4), 867–890.
- Al-Absy, M. S. M., Ismail, K. N. I. K., & Chandren, S. (2018). Accounting Expertise in the Audit Committee and Earnings Management. *Business and Economic Horizons*, 14(3), 451–476.
- Al-Refiay, A. N. H. (2021). The Effect of Audit Committee Chair Characteristics in Earnings Management: Evidence from the UK. *Journal of Baghdad College of Economic Sciences University*, 2021 (conference-9)
- Amin, A., Lukviarman, N., Suhardjato, D., & Setiany, E. (2018). Audit Committee Characteristics and Audit-Earnings Quality: Empirical Evidence of the Company with Concentrated Ownership. *Review of Integrative Business and Economics Research*, 7 (Supplementary Issue 1), 18–33. Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/1969779323/fulltextPDF/48FDC91C1AC642DCPQ/27?accountid=31731>
- Anderson, R. C., & Reeb, D. M. (2003). Founding-family ownership and firm performance: evidence from the S&P 500. *The journal of finance*, 58(3), 1301–1328.
- Badolato, P. G., Donelson, D. C., & Ege, M. (2014). Audit committee financial expertise and earnings management: The role of status. *Journal of accounting and economics*, 58(2–3), 208–230.
- Ball, R., Robin, A., & Wu, Shuang, J. (2003). Incentives versus standards: properties of accounting income in four East Asian countries. *Journal of Accounting and Economics*, 36(1–3), 235–270.
- Basu, S. (1997). The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings¹. *Journal of accounting and economics*, 24(1), 3–37.
- Beaver, H. W., & Ryan, G. S. (2005). Conditional and Unconditional conservatism: Concepts and modeling. *Review of Accounting Studies*, 10(2), 269–309.
- Bernardi, A. R., & Arnold, S. F. D. (1997). An Examination of Moral Development within Public Accounting by Gender, Staff Level, and Firm. *Contemporary Accounting Research*, 14(4), 653–668.
- Boonlert-U-Thai, K., & Phakdee, A. (2018). Board Characteristics, Accounting Conservatism, and Firm Performance of Thai Listed Companies. *Journal of Accounting Profession*, 14(43), 27–47.
- Boonlert-U-Thai, K., & Phakdee, A. (2019). Audit Committee, Abroad Education, and Accounting Conservatism. *Journal of Business Administration*, 42(162), 1–25.
- Chancharat, S., Detthamrong, U., & Chancharat, N. (2019). Board structure, political connection and firm performance: Evidence from Thailand. *International Journal of Business and Society*, 20(3), 1096–1111.
- Chen, S., Chen, X., Cheng, Q., & Hutton, A. (2008). *Conservative financial reporting in family firms*. Working paper, University of Texas, Austin.

- Cheng, P., Su, L., & Zhu, X. (2012). Managerial ownership, board monitoring and firm performance in a family-concentrated corporate environment. *Accounting & Finance*, 52(4), 1061–1081.
- Davies, G., Whelan, S., Foley, A., & Walsh, M. (2010). Gifts and Gifting. *International Journal of Management Reviews*, 12(4), 413–434.
- De Vlamincq, N., & Sarens, G. (2015). The relationship between audit committee characteristics and financial statement quality: evidence from Belgium. *Journal of Management and Governance*, 19(1), 145–166.
- Dhaliwal, D., Naiker, V., & Navissi, F. (2010). The association between accruals quality and the characteristics of accounting experts and mix of expertise on audit committees. *Contemporary Accounting Research*, 27, 787–827.
- Dinh, T. Q., & Calabrò, A. (2019). Asian Family Firms through Corporate Governance and Institutions: A Systematic Review of the Literature and Agenda for Future Research. *International Journal of Management Reviews*, 21(1), 50–75.
- Erkens, D. H., & Bonner, S. E. (2013). The role of firm status in appointments of accounting financial experts to audit committees. *The Accounting Review*, 88(1), 107–136.
- Forbes. (2022). The parasite economy. *The Economist*. Retrieved from <https://espresso.economist.com/f230954603f7a3eea4a0884c786f1ae2>
- Felo, A. J., & Solieri, S. A. (2009). Are all audit committee financial experts created equally?. *International Journal of Disclosure and Governance*, 6(2), 150–166.
- Fracassi, C. (2017). Corporate Finance Policies and Social Networks. *Management Science*, 63(8), 2420–2438.
- García Lara, J. M., García Osma, B., & Penalva, F. (2009). Accounting conservatism and corporate governance. *Review of Accounting Studies*, 14(1), 161–201.
- Givoly, D., & Hayn, C. (2000). The changing time-series properties of earnings, cash flows and accruals: Has financial reporting become more conservative? *Journal of Accounting and Economics*, 29(3), 287–320. [https://doi.org/10.1016/S0165-4101\(00\)00024-0](https://doi.org/10.1016/S0165-4101(00)00024-0)
- Givoly, D., Hayn, C. K., & Natarajan, A. (2007). Measuring reporting conservatism. *Accounting Review*, 82(1), 65–106. <https://doi.org/10.2308/accr.2007.82.1.65>
- Goeinawan, M. T., Clarissa, M., & Christiawan, Y. J. (2021). The Impact of Audit Committee Characteristics on Real Earnings Management: The Moderating Role of Seniority Level and Education Level of Chief Financial Officer. In *6th International Conference on Tourism, Economics, Accounting, Management, and Social Science (TEAMS 2021)*, 127–136. <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.211124.020>
- Hair, J. F. J., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate Data Analysis* (7th ed). USA: Pearson Education International.

- Hambrick, D. C., & Mason, P. A. (1984). Upper Echelons: The Organization as a Reflection of Its Top Managers. *Academy of Management Review*, 9(2), 193–206.
- Hamdan, M. A., Mushtaha, S., & Al-Sartawi, M. A. (2013). The Audit Committee Characteristics and Earnings Quality: Evidence from Jordan. *Australasian Accounting Business and Finance Journal*, 7(4), 51–80.
- Heminway, J. M. (2007). Sex, Trust, and Corporate Boards. *Hastings Women's Law Journal*, 18, 173–193. <https://doi.org/10.2139/ssrn.924590>
- Jamil, N. N. (2020). The Power of Political Connections: Review on the Impacts of Audit Committee and Corporate Governance. *Journal of Public Administration and Governance*, 10(1), 1–14. <https://doi.org/10.5296/jpag.v10i1.16675>
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs, and Ownership Structure. *Journal of Finance and Economics*, 3(4), 305–360. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(76\)90026-X](https://doi.org/10.1016/0304-405X(76)90026-X)
- Kaiyawan, Y. (2014). *Multivariate Statistical Analysis for Research*. Thailand: Chulalongkorn University Press.
- Khunkaew, R., Wichianrak, J., Suttipun, M., Boontip, K., Moosic, T., & Musidang, W. (2021). The Relationship between Board Characteristics, Corporate Governance Score (CG Score) and Accounting Conservatism of Listed Companies in the Market for Alternative Investment (MAI). *University of the Thai Chamber of Commerce Journal Humanities and Social Sciences*, 41(2), 127–147.
- Khunnangprasert, J. (2020). *Information Directors Survey of Listed Company in SET50*. Efinance Thai. Retrieved from <https://www.efinancethai.com/LastestNews/LatestNewsMain.aspx?release=y&ref=M&id=QUtUeII3UXcy cW89>
- Krishnan, V. G., & Visvanathan, G. (2007). Does the SOX Definition of an Accounting Expert Matter? the Association between Audit Committee Directors' Accounting Expertise and Accounting Conservatism. *Contemporary Accounting Research*, 25(3), 827–857.
- Kusnadi, Y., Leong, S. K., Suwardy, T., & Wang, J. (2016). Audit Committees and Financial Reporting Quality in Singapore. *Journal of Business Ethics*, 139(1), 197–214.
- Li, H. (2020). Business strategy, accounting conservatism and performance. *Accounting and Finance Research*, 9(2), 23–34.
- Luo, Y. (1995). Business Strategy, Market Structure, and Performance of International Joint Ventures: The Case of Joint Ventures in China. *MIR: Management International Review*, 241–264.
- Madi, H. K. (2022). Do Level of Audit Committee Independence and Types of Financial Expertise Affect Corporate Voluntary Disclosure: Evidence for an Emerging Economy. *European Journal of Business and Management Research*, 7(4), 14–21.

- Mishra, M., & Malhotra, A. K. (2016). Audit Committee Characteristics and Earnings Management: Evidence from India. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 6(2), 436–442. <https://doi.org/10.5296/ijafr.v6i2.10008>
- Mohammed, N. F., Ahmed, K., & Ji, X. D. (2017). Accounting conservatism, corporate governance and political connections. *Asian Review of Accounting*, 25(2), 288–318. <https://doi.org/10.1108/ARA-04-2016-0041>
- Peni, E., & Vahamaa, S. (2010). Female Executives and Earnings Management. *Managerial Finance*, 36(7), 629–645.
- Pérez-Cornejo, C., de Quevedo-Puente, E., & Delgado-García, J. B. (2019). How to manage corporate reputation? The effect of enterprise risk management systems and audit committees on corporate reputation. *European Management Journal*, 37(4), 505–515. <https://doi.org/10.1016/j.emj.2019.01.005>
- Pertiwi, M. P. (2021). The Effect of Characteristics of The Board of Commissioners and Audit Committee on The Level Of Accounting Conservatism. *JASa (Jurnal Akuntansi, Audit Dan Sistem Informasi Akuntansi)*, 5(2), 253–263.
- Pfeffer, J., & Salancik, G. R. (2003). *The external control of organizations: A resource dependence perspective*. Harper and Row.
- Qi, B., & Gaoliang, T. (2012). The Impact Of Audit Committees Personal Characteristics On Earnings Management: Evidence From China. *Journal of Applied Business Research*, 28(6), 1331–1344.
- Sagitaria, A., & Mita, A. F. (2019). Role of audit committee financial expertise and their status in reducing corporate real earnings management. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 23(1), 1–14.
- Salleh, Z., Hashim, H. A., & Mohamad, N. R. (2012). Accrual quality: The presence of women directors on audit committee boards. *Corporate Ownership & Control*, 10(1), 675–680.
- Shen, F., & Han, Q. (2007). An analysis of selection and exit system of independent directors in listed companies (in Chinese). *Economics and Management*, 5, 1–10.
- Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1997). A survey of corporate governance. *Journal of Finance*, 52(2), 737–783.
- Siagian, D., & Siregar, S. V. (2018). The effect of audit committee financial expertise and relative status on earnings management: Case of Indonesia. *Jurnal Akuntansi*, 22(3), 321–336.
- Soisud, V., Inbua, M., Mingchua, J., Kenamang, Y., & Bodeerat, C. (2021). Human Resource Management is the Key to Driving Today's Organization. *Journal of Modern Learning Development*, 6(5), 340–350.
- Song, F. (2015). Ownership Structure and Accounting Conservatism: A Literature Review. *Modern Economy*, 6(4), 478–483. <https://doi.org/10.4236/me.2015.64046>
- Sonsuphap, R. (2011). Crony Capitalism in Thailand: A Comparative Study between Sarit – Thanom and Thaksin Regime. *Journal of Chandraksemsarn*, 17(32).

- Stock Exchange of Thailand. (2021). *Independent Director and Audit Committee*. Retrieved from https://classic.set.or.th/th/regulations/simplified_regulations/files/20220106_AC_ID.pdf
- Statman, M. (2009). The cultures of insider trading. *Journal of Business Ethics*, 89(1), 51–58.
- Sultana, N., & Mitchell Van der Zahn, J. L. (2015). Earnings conservatism and audit committee financial expertise. *Accounting & Finance*, 55(1), 279–310.
- Susanto, Y. K. (2016). The Effect of Audit Committees and Corporate Governance on Earnings Management: Evidence From Indonesia Manufacturing Industry. *International Journal of Business, Economics and Law*, 10(1), 32–37.
- The Securities and Exchange Commission, Thailand. (2020). *Audit committee*. Retrieved from <https://www.sec.or.th/cgthailand/EN/Pages/FAQ/ACFAQ.aspx>
- Wati, L. N., Pirzada, K., Ramdany, & Momon. (2020). Determinants of Accounting Conservatism in Politically Connected Firms. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 10(1), 189–201. [https://doi.org/10.9770/jssi.2020.10.1\(14\)](https://doi.org/10.9770/jssi.2020.10.1(14))
- White, A. L. (2006). The Stakeholder Fiduciary: CSR, Governance and the Future of Boards. Business for Social Responsibility. Retrieved from <https://www.bsr.org/en/our-insights/report-view/the-stakeholder-fiduciary-csr-governance-and-the-future-of-boards>
- Wu, H., Patel, C., & Perera, H. (2015). Implementation of audit committee and independent director for financial reporting in China. *Advances in Accounting, Incorporating Advances in International Accounting*, 31(2), 247–262. <https://doi.org/10.1016/j.adiac.2015.09.005>
- Zaitul, & Ilona, D. (2019). Gender in Audit Committee and Financial Reporting Timeliness: the Case of Unique Continental European Mode. *International Journal of Recent Technology and Engineering*, 7, 864–871. <https://doi.org/10.35940/ijrte.B1178.09825919>

